سەرنجێك لەبارەی دیرۆکی ئالای کوردستانەوە

جەمال نەبەز
ئەڵمانیا

یەکێك لەو ناتەواوییە بەرچاوانەی کە لەمێژووی کورددا، بەدیدەکرێ و، کەلەبەرێکی زەقی خستووەتە بەردەم ئەوانەی لەرابوردووی ئەم نەتەوە کولۆڵە دەکۆڵنەوە، ئەوەیە کاتێك، شتێك لەکوردستاندا روویداوە، پێنووسبەدەستانی کورد، دەمودەست تۆماریان نەکردووەو، ئەم کەموکورتییەش، نەك هەر دیرۆکی کۆن، بەڵکو سەردەمی نوێش دەگرێتەوە. با زۆر دوور نەڕۆین، و بپرسین: چەند پەرتۆك، تائێستە، لەبارەی شۆرشی ئەیلوولەوە، کە 14 ساڵ درێژەیکێشا، نووسراوەتەوە، بەمەرجێك، رۆژ بەرۆژ، هەرچییەك قەومابێ، تۆمار کرابێ تێیدا؟ من لەساڵی 1971دا، زنجیرەیەك وتاری سەمیناریم لەبەرلین، بەزمانی ئەڵمانی، لەبەردەم کوردو دۆستانی کورددا، لەبارەی شۆرشی ئەیلوولەوە، پێشکێشکرد، کەدوایی بوو بەپەرتووکێکی چەند سەت لاپەرەیی و، بەناوی "کوردستان و شۆڕشەکەی"یەوە، لەساڵی 1972دا، لەلایەن "یەکێتیی نەتەوەییی خوێندکارانی کورد لە ئەورووپا" (نوکسە NUKSE)وە چاپکراو، لەساڵی 1985دا کرا بەکوردی و هەر ئەوساڵەش لەسوێد چاپکرا. بەڵام؛ ئەمەش هەموو بەسەرهاتێکی رۆژانەی شۆرشی نەگرتووەتە خۆی.

ئۆباڵی ئەمەش، بەئەستۆی ئەو خوێندەوارانەیە کەناخۆرو کاربەدەستی شۆرش بوون و، هیچ بەرهەمێکیان لەم بارەیەوە نەخستە بەردەم خەڵك و هێندێکیشیان کە لەدەرکەوتنی پاشەڵی خۆیان دەترسان، بەهەموو شێوەیەك دژی ئەو پەرتۆکەی من وەستان.(1)

ئەمەش، هەر نموونەیەك بوو، ئەگەرنا نموونەی لەم بابەتە زۆرن و، ئەنجامە بێسەروبەرەکەشی، ئەورۆ دەبینین. ئەوەتە، لەم رۆژانەدا، لەلایەن گەلێك کەسەوە، باسی ئالای کوردستان دەکرێ، هێندەك دەنگی گێرەشێوێنانەو ناسازیش، لەم لاو لەو لاوە، بەرزبوونەتەوە، داوای گۆڕینی ئالای کوردستان دەکەن، وەك ئەوەی گۆڕینی ئالاّ، لیستکی زارۆکان بێ. بەڵگەشیان بۆ ئەم خۆ دەرخستنە، بەپێی نەریتی "پێچەوانە بوەستە، تا بناسرێیت"، ئەوەیە، کە ئالای کوردستان "دروشمی گەلە ناکوردەکانی کوردستانی تێدا نییە"، وەك ئەوەی ئەم ئالایە، ئالای کورد بێ و، ئالایەکی نیشتمانیی کوردستانی نەبێ. ئەوانە ئەوەیان لەبیرکردووە یان لەبیرە خۆیان بردۆتەوە کە ئالای کوردستان سیمبولی ولاتی کوردستانە, ئەو نەتەوانەش کە لە تەك کوردستاندا لە کوردستان دەژین و خۆیان بەکوردستانی دەزانن, ئەوە تێدەگەن. چونکە ئەگەر ئالای ولاتانی فرە نەتەوە لە سیمبولی نەتەوەکان پێکبێ ئەوا ئالاکانیان وەك شەرە پشیلەیان لێدێ.

ئەم بەرێزانە، چاوەڕوانی ئەوە ناکەن، تابزانن چارەنووسی کوردو کوردستان، بەچ لایەکدا دەکەوێ، ئەوسا خەمی ئالاکە بخۆن و، شمشێرێکی سۆری سعوودیانەی "عەرەبە رەسەنەکان"ی کوردستان بخەنە نێو ئالای تیشك هاوێژوکەسك و سۆری ئاشتیخوازانەی کوردستانەوە، شمشێرەکە بکەنە دروشمی ئەو عەرەبانەی کە رژێمی عێراق لەماوەی هەشتا ساڵدا، بەچەند گوژمێك هێنانیە کەرکووك و مووسڵ و دیالەو کووت و، ئەورۆ ئەوانە، بوونەتە "عەرەبی رەسەن"و، ئەو عەرەبە دەوڵەمەندانەی کەئەورۆش، پارتی و یەکێتی, نابەرپرسیارانە،دەیانهێننە هەولێرو سلێمانی و دهۆك و، دەبنە خاوەنی خانوو و زەوی و زارو دوکان و قوتابخانەی عەرەبی دەکرێتەوە بۆیان، دوارۆژ, ئەوانەش دەبنە "عەرەبی رەسەن". ئەی کاتی خۆشی مەلیك فەیسەلی، دەستنێژی بەریتانیا، عەرەبی نەهێنایە حەویجەو دەشتی شارەزوور، کە ئەمانەی دوایی، بە "جیب الگوریس" بەنێو بانگبوون! بەڵام هاوار بۆ کێ بەرین وبلوێر بۆ کێ لێبدەین؟!

ئالای کوردستان

ئەمەیان واو، لەلایەکی دیکەشەوە، گەلێك نووسین و بیرورا، لەبارەی بنجوبناوانی پەیدابوونی ئالای کوردستانەوە، بلاوبوونەتەوە، کە بەلێوردبوونەوەیەکی ژیربێژانە، راست دەرناچن، لەبەر ئەوە، وامبە باش زانی، ئەوەی ئەز لەم رووەوە بیستوومە، بیخەمە سەر کاغەز، بەشکم ببێتە هۆی پڕکردنەوەی ئەم کەلێنە.

سەرەتای پەنجاکانی سەتەی رابردوو بوو، کەئەو دەمە خوێندکاربووم لەزانستگەی بەغدا، جارێکیان، بەبۆنەی رۆژی نەورۆزەوە، لەدوکانی (ئوستاد) بەشیر موشیر دانیشتبووم، ژمارەیەکی زۆر کوردی بەتەمەن هاتنە ئەوێ، کەهەر ئەز بەتەنێ لەنێوانیاندا گەنج بووم، ئەوەشم بۆیە واباش لەبیرە، چونکە جێژنی نەورۆز بوو، جێژنی نەورۆز، ئەو سەردەمە، هێشتا نەکرابوو بەپشووی فەرمی (رەسمی) لەعێراقدا، لەگەڵ ئەمەشدا، ئەو رۆژە نەچوومە زانستگەو لەخزمەت "ئوستاد"دا بووم. چەند کوردێك لەدوکانی "ئوستاد" کۆبووینەوە، بۆ ئەوەی پێکەوە بچینە ماڵی رەحمەتی مارف جیاووك بۆ پیرۆزباییکردن، ئەوانەی لەوێ بوون، هێندەی لەبیرم مابێ، ئەم بەرێزانە بوون: مامە شاکیر مەجروم، مامۆستا رەفیق حیلمی، عەقید ئەمین رەواندزی، عەقید عارفە سوور(2)، رەفیق چالاك، عەقید جەمال عارف کەرکووکی، عەبدولقادر قەزاز، مەلا واحیدی هەولێری و چەند کەسێکی دیکە. لێرەدا دەبێ بێژم کە "ماروف جیاووك"(3) خۆی دامەزرێنەری "یانەی سەرکەوتن" بوو، بەڵام لەبەرئەوەی ,کوردە دەسترۆیشتوەکانی بەغدا، نێوانیان لەگەڵ مارف جیاووك خۆشنەبوو, کرێی خانووەکەی "یانە"یان نەدابوو، لەمەوە چالاکیی "یانە" چەند ساڵێك بوو، راوەستابوو، رەحمەتی، مارف جیاووك، ناچار بوو بوو، هەر بۆ مانی نێوی "یانە"، ماڵەکەی خۆی بکاتە "یانە". بۆ ئەمەش تابلۆیەکی بەکوردی و عەرەبی بەسەر دەرگەی ماڵەکەیدا کە لەنزیك "باب المعظم"ەوە بوو، هەڵواسیبوو، لەسەری نووسرابوو "یانەی سەرکەوتنی کورد/ نادی الارتقاء الکردي". کورت و کرمانجی، کە لە سەردانی ماڵی مارف جیاووك، گەڕاینەوە، لەنێوان قسەکانماندا، باس هاتە سەر ئەوەی کە بۆچی مارف جیاووك، ئالای کوردستان، بەسەر تابلۆکەوە هەڵناواسێ و، ئەگەر ئەمەیکرد، هەڵوێستی حکوومەتی عێراق، چ دەبێ. لەمەشەوە، قسە هاتە سەر سەرچاوەی هاتنەکایەی ئالاکەو،هەر یەکەش لەئاوازێکی دەخوێند.

مامە شاکیر مەجرووم، رەوانی شاد بێ، منی وەك برازای خۆی تەماشا دەکردو، کەدەیدی لەنێو گەنجەکانی ئەو زەمانەدا، کەم هەن وەك من، ئارەزووی هەڵسوکەوتیان لەگەڵ ئەو پیرانەدا هەبێ و، بەدوای دەنگوباسی کۆن و بەسەرهاتی ئەوانەدا بگەڕێن، زۆر پێیخۆشبوو و دەیگوت "ئۆمێدم بەتۆ زۆرە بۆ دوارۆژ"و، منیش، هەر بەمامە شاکیر قسەمدەکرد لەگەڵی. مامە شاکیر، ماڵی لە رواندز بوو، بەڵام زوو زوو دەهاتە بەغدا. بەڕاستی رۆشنبیرێکی گەورەی کورد بوو و، لەپێناوی نیشتمانپەروەریدا گەلێك دەربەدەری و برسێتی و سەختیی ژیانی چێشتبوو. هاوکارو هاودەنگی راستینەی شێخ مەحموود بوو. گەلێك هۆنراوەی رۆژانی شانشینێتی خوارووی کوردستانی لەبەر بوو. رکێکی ئەستووری لەمێجەرسۆن بوو، دەیگوت مێجەرسۆن، کوردیزانێکی بە بەهرە بوو، دژی کوردیش نەبوو، زۆر حەزی بەوە دەکرد کەکوردستان ببێتە دەوڵەت، بەڵام دەیویست خۆی بکەنە شای کوردستان، نەك شێخ مەحموود، دەیزانی کەئینگلیزەکان، عەرەبێکی دەرەوەی عێراقیان هێناوەو، تانجیان کردووەتە سەر، بیری لەوە دەکردەوە، بۆچی ئەو لەمەلیك فەیسەل کەمتربێ. لەبەر ئەوە، دوژمنایەتیی شێخ مەحموودی دەکرد. مامە شاکیر دەیگوت، مێجەرسۆن زۆر "ترزل"و یەکجار "بەفیز"و "قەسەترن" بوو، بەپێچەوانەی مێجەر نۆئێل، کە زۆر هێمن، لەسەرخۆو روو خۆشبوو. مامە شاکیر لەسەردەمی شانشینێتی باشووری کوردستاندا، بە سەرۆکایەتیی شێخ مەحموود، وەزیری پۆستەو تەلوگرافی حکومەتی کوردستان بوو, ئەم شاخ و ئەو شاخ دەزگەی تەلوگرافناردنەکەی لەگەڵ خۆی دەگواستەوە. ئەو لەبارەی ئالای کوردستانەوە ئەمەی خوارەوەی فەرموو:

ئالای کوردستان لەسەردەمی جەنگی یەکەمی جیهانیدا، لەلایەن هۆنەری نیشتمانپەروەری کورد، ئەحمەد موختار جافەوە(4) لەهەڵەبجە نەخشەکێشراوەو، دوایی پاش تەواوبوونی جەنگ، لەلایەن مێجەر نۆئێلەوە براوە بۆ سەرکردە کوردەکانی باکووری کوردستان، لەکاتێکدا کە مێجەر نۆئێل بەدزییەوە گەشتێکی بەوێدا کردووە.

لەبارەی رەنگەکانیشەوە گوتی: رەنگەکان لەرەنگەکانی سروشتی جوان و رەنگاورەنگی کوردستانەوە وەرگیراوە(5)، بۆ خۆرەکەش گوتی ئەوە بەرامبەر مانگی عوسمانییەکان دانراوە، چونکە بیروڕای ئەحمەد موختار وابوو، بووە (وجود) یەك رێزی هەریەکە ببەخشی، نەك دەستتەنخۆر بێ. خۆر رۆناکی و گەرما دەبەخشێ و، مانگیش وەریدەگرێ. ئەگەرنا مانگ لەخۆیدا ساردو تاریکە. لەگەڵ ئەمەشدا، بابەتی "خۆر" کە بەشێکە لە میتۆلۆژیای کوردو میزوپۆتامیا، قسەی زۆر هەڵدەگرێ، کە جێی ئێرە نییە.

هەر لەم بارەیەوە جارێکیان پرسیارم لە کاك رەشید شەوقی (برای مامۆستا عەلی ئاگا) کرد, کاکە رەشید شەوقی، ئەو پیاوە بوو کە لەگەڵ ساڵح زەکی ساحێبقران، پێکەوە لەبەغدا گۆڤاری "دیاریی کوردستان"یان دەردەکرد. کاکە رەشید مرۆڤێکی زۆر نیشتمانپەروەر بوو. لەسەردەمی عوسمانییەکانداو،لەکاتی جەنگی یەکەمدا، ئەفسەری عوسمانی بوو لەنێوچەی هەورامان و، پێوەندییەکی باشی بە سانەکانی هەورامان و کوردە گۆرانییەکانەوە بەستبوو.

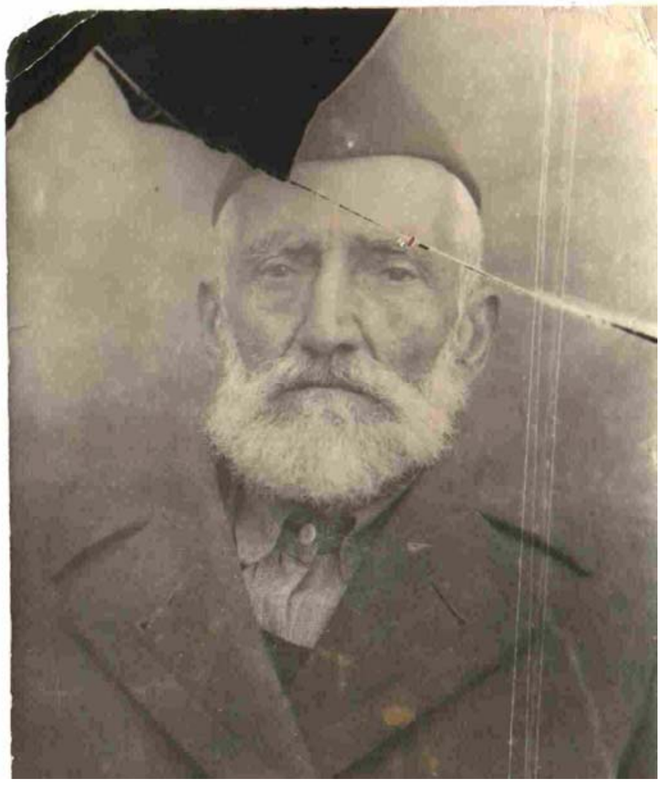

شاکر مەجروم

گەلێك زانیاری لا هەبوو. لەبەر ئەوەی دراوسێی ماڵمان بوو لەسلێمانی، زوو زوو چاومان بەیەك دەکەوت. ئەو دەیگوت؛ ئالای کوردستان لەسەردەمی جەنگی یەکەمیی جیهانییەوە هەیە.

ئێستە دەبێ بێژم، ئەوەی کە دەگوترێ، ئەو ئالایە لەلایەن گۆتفرید یۆهانس میولەری(6) ئەڵمانەوە، یان رەمزی نافیع رەشیدەوە دروستکراوە، بەدڵنیاییەوە راست نییە. چونکە ئەز خۆم لە شەستەکاندا کە چاوم بە مویلەر کەوت و، قسەمکرد لەگەڵی و چەند جاریش لە شەستەکان و حەفتاکاندا، چاوم بە رەحمەتی میر کامەران بەدرخان کەوت، میر کامەران دەیگوت، ئەو ئالایە لەسەروبەندی هاتنەکایەی پەیمانی سیڤەردا (کە لەساڵی 1920دا بەسترا) لەلای جەنەراڵ شەریف پاشا بووە. ئەوەش دەزانین، کە شەریف پاشا خەڵکی سلێمانی بوو، کە لە ئەستەمبول و سوێد دەژیا و، پێوەندییەکی توندوتۆڵی بەسەرکردە کوردەکانی باکوورەوە هەبوو. هەر لەو کاتەشدا، لە ئەستەمبوڵ، ژمارەیەك کوردی خەڵکی سلێمانی دەسترۆیشتوو، دەژیان وەك؛ جەنەراڵ حاجی مستەفا پاشای یامولکی، جەنەرال ئەمین زەکی بەگ، عەقید تۆفیق وەهبی، هۆنەر پیرەمێردو قانووناس جەمال بابان و کێ و کێ.

زانای گەورەی کورد مامۆستا محەممەد قزڵجی (توورجانی)، هاوکاری سمایل ئاغای سمکۆو، دەرهێنەری رۆژنامەی "رۆژی کورد- شەوی عەجەم"(7) لەورمێ و، پەنابەر لەعێراق و، مامۆستای کۆلێجی (شەریعەت) لەئەعزەمیەی بەغدا، کە زوو زوو سەردانی دوکانی (ئوستاد)ی دەکرد، خۆشم جاروبار گوێم لەوانەکانی دەگرت، ئەگەر بە ئێواران بوایە، جارێکیان فەرمووی: کە ئەو ئالایە لە رۆژهەلاتی کوردستان، لەسەردەمی سمکۆدا هەبووە، پاشان کەوتووەتە لای دوکتۆر عەزیز زەندی، کە لەکۆتایی ساڵی 1937دا کۆمەڵەی "ئازادیخوازی کوردستان"ی دامەزراندو، بەتێکچوونی حیزبەکەی و هاتنەکایەی کۆمەڵەی ژێکاف کەوتە لای دامەزرێنەرانی ژێکاف. بەڵام کۆمەڵەی ژێکاف، لەبەر ئەوەی دڵنیا نەبوو، لەوەی هەل بۆ کورد هەڵدەکەوێ، "قەوارە"یەك بۆ خۆیان ساز بکەن، جارێ ئالاکەیان لەگۆڤارەکەیاندا "نیشتمان" چاپنەکرد، بەڵکو تەنێ "خۆر"ەکەیان چاپکرد لەنێو بازنەیەکدا. دوایی، کە کۆماری کوردستان داخۆیانیکرا، ئەوجا، پێشەوای شەهید، قازی محەممەد، ئەو ئالایەی کرد بە ئالای کۆماری کوردستان. شایانی باسە لەو لێکۆڵینەوەیەدا کە لەبارەی گۆڤاری "نیشتمان"ەوە، کە ساڵی 1983 دا بەکوردی و ئەڵمانی نووسیومەو، لە 1985 لەسوێد چاپکراوە، بۆ یەکەمجار رۆژو مانگ و ساڵی دامەزراندنی ژێکافم، لەبەر رۆشنایی لێوردبوونەوە لە "نیشتمان" ئیسپاتکردووە کە 16 ئەیلوولی 1942 بووە، بەڵام رێککەوتنی رەمزی و مویلەر بۆ هاوکاریکردن لەگەڵ یەك، لەساڵی 1943دا بووە. راستە مویلەر لەسییەکاندا، ئەفسەری دەزگەی ئاسایشی سوپایی ئەڵمانیا بووە، وەك لەنامیلکەیەکەیدا کە لەساڵی 1937دا بەنێوی "خۆخزاندنە کوردستانی داخراوەوە" بڵاویکردووەتەوە، بەڵام بەراستی باوەڕ ناکەم، کە چیرۆکەکە هەمووی بەو شێوەیە بووبێ کە بۆمان دەگێڕێتەوەو، ئەم وتارەش جێی ئەوە نییە کە لەسەر ئەم بابەتە پتر بڕۆم.

بەرلین 2006/11/11

ژێدەرەکان:

1- بۆ خوێندنەوەی "کوردستان و شۆڕشەکەی" سەرنجی ماڵپەری "کورد بوون" بدرێ: www.kurdbun.net، www.kurdbun.com، www.kurdbun.de.

2- موقەددەم عارفە سوور، کۆنە ئەفسەری سوپای عێراق بوو و، لەپەنجاکاندا خانەنشین بوو. زۆر قەڵەو بوو، بەگران بەرێدا دەرۆیشت، بەڵام مرۆڤێکی زۆر سەرو زمان شیرین و نیشتمانپەروەر بوو. محەممەد بریفکانی هەبوو، کە لە بەغدا رۆژنامەی "الجبل (چیا)"و دوایی "پێشکەوتن"ی دەردەکرد. بریفکانی زمانی جۆرێك بوو کە، "ر"ی وەك "ظ" دەردەچواند، دەیگوت "عاظفە/ سووظ/ کوظد/ نییە" (عارفە سوور کورد نییە) دەمگوت بۆ چی، دەیگوت "کوظە/ بابە/ پیظە/، ئێظە/ و/ ئەو/ بن دیواظە/ ناتوانێ ظاکا: (کورە بابە پیرە، ئێرەو ئەو بندیوارە ناتوانێ راکا). واتە لای حەمە بریفکانی، ئەوی نەیتوانیایە رابکا، کورد نەبوو. کە ئەمەم بۆ موقەددەم عارف گێڕاوەو، گوتم ئەرێ؛ دەزانیت تۆ کورد نیت؟ گوتی: چۆن؟ ئەو قسەیە چییە؟ گوتم؛ حەمە بریفکانی دەبێژی "عارفە سوور کورد نییە، پیرە،/ ئێرەو ئەو بندیوارە ناتوانێ راکا". گوتی "یەك مەتریش ناتوانم راکەم و کوردیشم". ئەوەشمان کردبوو بە گاڵتە لەنێوخۆماندا، تەنانەت هەژاری موکریانی، کاتی نەخۆشییەکەی کە چووم لەگەڵی بۆ وێستگەی شەمەندەفەر لە بەغدا بۆ بەرێکردنی بەرەو هەولێرو شەقڵاوە تا لەوێ بحەسێتەوە، لەوێوە هۆنراوەیەکی نارد بۆم کە باسی چاویلکەی سەرچاوی من و دوکانی ئوستادو گەلێ شتی کردبوو (کە لەدیوانەکەیدا چاپنەکردووە، بەڵام دۆکتۆر عێزەدین مستەفا، لەو پەرتۆکەدا، کە بەنێوی "ئوستاد"ەوە بڵاویکردووەتەوە ,هۆنراوەکەی چاپکردووەو لەوێدا هاتووە:

سوێندم بەو یانەی، هیچ بۆ کورد ناکا
بەو عارفە سوورەی، ناتوانی راکا
سوێندم بە بەشیر، بە شیعرو "ئیمضا"ی
بە کیژی رەشید، بە بەژن و باڵای

سەرنج: ئوستاد، شتێکی بە هی خۆی دەزانی کە ئیمزای کردبێ، بە ئیمزاشی دەگوت "ئیمضا".

3- نووسیومە "ماڕووف جیاووك" چونکە "ئوستاد" وشەی "مەعرووف"ی دەگرد بە "ماڕووف" (بەرێی قەڵەو) بۆ وێنە بە مامۆستا مەعرووف خەزنەداری دەگوت؛ "ماڕووف خەزنەدار"و ئەمەش دەستوورێکی زمانەوانیی کوردیی زۆر راستە، بۆ وێنە "کەعبە"؛ دەبێتە "کابە",واتە دەنگی ئا a جێی ئەع،e دەگرێتەوە، پێچەوانەکەشی راستە، هێندەك جار "کانی" دەبێتی "کەعنی".

4- ئەحمەد موختار جاف رۆشنبیرو هۆنەری نیشتمانپەروەری کوردبوو، کوڕی ئەحمەد بەگی وەسمان پاشای جاف بوو. هۆنراوەی زۆر بەسۆزی هەیە، بەداخەوە تەنێ 38 ساڵ ژیا (1897–1935). مامۆستا گیوی موکریانی، دوو جار دیوانەکەی لە چاپخانەی کوردستان لەچاپداوە (1960و 1969) ئەحمەد موختار جاف، خاوەنی چیرۆکی "مەسەلەی ویژدان- چۆن بووم بە خانەدان"ە، کە دوکتۆر ئیحسان فوئاد، پێشەکی یەك و لێکۆڵینەوەیەکی بۆ نووسیووەو، لە بەغدا لەچاپخانەی "ئیرشاد" لە 1970دا چاپکراوە.

5- هەژاری موکریانی لەیەکێك لە هۆنراوەکانیدا ئەم تایبەتکارەی ئالای کوردستان دەخاتەڕوو:

کوردستانم رەنگینە
بەهەشتی سەر زەوینە
خاکم وەکو ئالاکەم
رەنگ سوورو سپی و شینە

(کە مەبەست لە "شین" سەوز (کەسك)ن، سەرنجی وشەی "شینایی" بدە).

6- لەو وتارە دووروودرێژەمدا کە لەگۆڤاری کۆڕی زانیاریی کورد (بەشی یەکەم، بەرگی یەکەم، بەغدا 1974) بڵاومکردەوە، لەژێر نێوی "کورتە مێژوویەکی کوردناسی لەئەڵمانیادا"، بۆ یەکەمجار پەنجەم بۆ ئەو نامیلکەیەی گوتفرید یۆهانس مویلەر راکێشا، کە بەنێوی "لەرۆژهەڵاتی گرتێبەربوودا لە 1959دا بڵاویکردووەتەوە" و، لەزمانی ئەو کابرایەوە، ئاماژەم بۆ چیرۆکی رەمزی نافیع کردووە (ل453–454).

لەو پەرتۆکەدا گەلێك پێوەنان (مبالغە)ی تێدایەو، ئەوەش تێنەگەیشتم، بۆچی مویلەرێك، خۆی سەرکردەی بەزمەکە بووبێ، سپ و زیندوو لە گرتووخانە رزگاری بووبێ و، ساڵانی ساڵیش دوایی ئەوە ژیابێ، کەچی رەمزی قوربەسەر، هەرکە بەرەڵڵا کرا، پاش ماوەیەك مرد بێ.

7- مەبەست لە "عەجەم" تورکە ئازەرییەکانە نەك فارس.

8- دوکتۆر عەزیز زەندی خوێندنی خۆی لە ئەڵمانیا تەواو کردبوو و، وەرگێری ئینجیل بوو، بۆ سەر زمانی کوردی و، باوکی میدیای زەندی بووە کە وێژەری بەشی کوردی رادیۆی تاران و، ماوەیەکێش خێزانی گۆرانیبێژی کورد حەسەن زیرەك بوو.